

**YANGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASIDA INSON QADRI
VA MIGRANTLAR HUQUQIY MADANIYATINING FALSAFIY ASOSLARI**

No‘monov Qodirjon Boxodirjon o‘g‘li

*Andijon viloyati ichki ishlar boshqarmasi Tashkiliy boshqarma
boshlig‘ining yuridik masalalar bo‘yicha o‘rinbosari, mayor*

Annotatsiya : Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida inson qadri tushunchasining falsafiy asoslari hamda migratsiya jarayonlari sharoitida migrantlar huquqiy madaniyatini shakllantirish masalalari tahlil etilgan. Tadqiqotda migratsiya jarayonlarining ijtimoiy-falsafiy mohiyati, migrantlar huquqiy madaniyatining mazmuni va ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, migrantlar huquqiy madaniyatini yuksaltirishda davlat va jamiyatning o‘zaro hamkorligi, huquqiy ong va ma’naviy qadriyatlarning roli asoslab berilgan. Maqola insonparvarlik, adolat va qonun ustuvorligi tamoyillariga asoslangan taraqqiyot modelida migrantlar huquqiy madaniyatini rivojlantirishning dolzarbligini yoritishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, inson qadri, migratsiya jarayonlari, migrantlar, huquqiy madaniyat, huquqiy ong, falsafiy tahlil.

Аннотация: В статье анализируются философские основы понятия человеческого достоинства в рамках Стратегии развития Нового Узбекистана, а также вопросы формирования правовой культуры мигрантов в условиях современных миграционных процессов. Раскрывается социально-философская сущность миграции, содержание и значение правовой культуры мигрантов. Особое внимание уделяется роли государства и общества, а также значению правового сознания и духовно-нравственных ценностей в повышении правовой культуры мигрантов. Статья направлена на обоснование актуальности развития правовой культуры мигрантов в модели развития, основанной на принципах гуманизма, справедливости и верховенства закона.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, человеческое достоинство, миграционные процессы, мигранты, правовая культура, правовое сознание, философский анализ.

Annotation: This article analyzes the philosophical foundations of the concept of human dignity within the framework of the Development Strategy of New Uzbekistan, as well as the issues of forming the legal culture of migrants in the context of contemporary migration processes. The socio-philosophical essence of migration, along with the content and significance of migrants' legal culture, is examined. Particular attention is paid to the role of the state and society, as well as to the importance of legal consciousness and moral values in enhancing migrants' legal culture. The article emphasizes the relevance of developing migrants' legal culture

within a development model based on the principles of humanism, justice, and the rule of law.

Keywords: New Uzbekistan, human dignity, migration processes, migrants, legal culture, legal consciousness, philosophical analysis.

Kirish. Bugungi globallashuv va ijtimoiy-siyosiy transformatsiyalar sharoitida inson omili, uning huquq va erkinliklari har qanday taraqqiyot strategiyasining markaziy masalasiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, migratsiya jarayonlarining jadallashuvi inson qadrini ta'minlash, migrantlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish va ularning jamiyatdagi o'rnini falsafiy jihatdan anglash zaruratini kuchaytirmoqda. Shu nuqtai nazardan, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson qadri tushunchasi asosiy ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi mamlakatda olib borilayotgan tub islohotlarning g'oyaviy va falsafiy negizini tashkil etadi. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi inson manfaatlarini himoya qilish, uning huquqiy ongini va madaniyatini yuksaltirish, adolatli jamiyat barpo etishga qaratilgan konseptual yondashuvga asoslanadi. Bu jarayonda migrantlar masalasi alohida ijtimoiy-falsafiy ahamiyat kasb etadi. Chunki migrantlar jamiyatning nisbatan himoyaga muhtoj qatlamlaridan biri bo'lib, ularning huquqiy madaniyati darajasi inson qadri prinsipining amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

Migrantlar huquqiy madaniyatining shakllanishi nafaqat huquqiy bilimlar bilan, balki insonparvarlik, ijtimoiy adolat, erkinlik va mas'uliyat kabi falsafiy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois migrantlar huquqiy madaniyatini rivojlantirish masalasini falsafiy jihatdan tahlil qilish Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining ma'naviy-axloqiy asoslarini chuqurroq anglash imkonini beradi. Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson qadri tushunchasining mazmun-mohiyati, uning falsafiy ildizlari hamda migrantlar huquqiy madaniyatini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, inson qadri va migrantlar huquqiy madaniyati o'rtasidagi dialektik bog'liqlik falsafiy nuqtai nazardan yoritilib, ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlarning ahamiyati ochib beriladi.

Inson qadri tushunchasining falsafiy mazmuni

Inson qadri tushunchasi falsafada insonning betakrorligi, erkinligi, sha'ni va huquqlarining ustuvorligi bilan izohlanadi. Inson qadri — bu shaxsning jamiyat va davlat tomonidan e'tirof etilishi, uning hayoti, erkinligi va qadr-qimmatining oliy ijtimoiy qadriyat sifatida tan olinishi demakdir.

Falsafiy nuqtai nazardan, inson qadri gumanizm, adolat va tenglik tamoyillari bilan chambarchas bog'liq. Ayniqsa, zamonaviy demokratik jamiyatda inson qadrini ta'minlash davlat siyosatining markazida turadi. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ham "inson – jamiyat – davlat" tamoyili asos qilib olingani buning yaqqol dalilidir.

Migratsiya jarayonlari va migrantlar huquqiy madaniyati

Hozirgi davrda migratsiya jarayonlari global ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishning ajralmas qismiga aylangan. Mehnat migratsiyasi, ta'lim migratsiyasi hamda majburiy migratsiya shakllari jamiyatning ijtimoiy tuzilmasi va huquqiy munosabatlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu jarayonlar sharoitida migrantlarning huquqiy holati, ularning huquq va majburiyatlarini anglash darajasi, shuningdek, huquqiy madaniyati masalasi alohida dolzarblik kasb etadi. Migrantlar huquqiy madaniyati deganda, ularning huquqiy bilimlari, qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo'lishi, huquqiy normalarga amal qilish ko'nikmalari hamda o'z huquqlarini qonuniy yo'l bilan himoya qila olish qobiliyati tushuniladi. Bu tushuncha faqatgina huquqiy savodxonlik bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning huquqiy ongini, ijtimoiy mas'uliyatini va fuqarolik pozitsiyasini ham qamrab oladi. Ayniqsa, migrantlar uchun huquqiy madaniyat ularning jamiyatga moslashuvi va ijtimoiy integratsiyasining muhim omillaridan biridir. Migratsiya jarayonlarida huquqiy madaniyatning past darajada bo'lishi migrantlarning ekspluatatsiya qilinishi, diskriminatsiya, huquqiy himoyasizlik va ijtimoiy beqarorlikka olib kelishi mumkin. Shu sababli migrantlar huquqiy madaniyatini yuksaltirish masalasi inson qadri tamoyilining amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Inson qadrini ta'minlash, avvalo, uning huquqiy jihatdan himoyalanganligini va jamiyatda munosib o'rin egallashini anglatadi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida migratsiya jarayonlariga insonparvarlik va adolat tamoyillari asosida yondashish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bu jarayonda migrantlarning huquqiy madaniyatini oshirish davlat va jamiyat oldida turgan muhim falsafiy-ijtimoiy vazifa bo'lib, u huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish g'oyasi bilan uzviy bog'liqdir. Migrantlarning huquqiy madaniyatini rivojlantirish orqali jamiyatda huquqiy barqarorlik, ijtimoiy hamjihatlik va inson qadriyatlariga asoslangan munosabatlar mustahkamlanadi.

Shunday qilib, migratsiya jarayonlari va migrantlar huquqiy madaniyati o'zaro dialektik bog'liq bo'lib, ularni falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish inson qadri tushunchasining mazmunini yanada chuqurroq ochib berishga xizmat qiladi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida migrantlar huquqlarini ta'minlash

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida migrantlarning huquqlarini himoya qilish, ularga munosib mehnat sharoitlarini yaratish va huquqiy yordam ko'rsatish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Inson qadrini ulug'lash tamoyili migrantlarni ijtimoiy himoyalash, ularning sha'ni va qadr-qimmatini ta'minlash orqali amalda namoyon bo'lmoqda. Davlat tomonidan olib borilayotgan islohotlar migrantlar huquqiy madaniyatini oshirishga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda ta'lim, huquqiy targ'ibot va axborot-resurslarining roli katta ahamiyat kasb etadi. Yangi O'zbekiston

taraqqiyot strategiyasi migrantlar huquqlarini ta'minlashga kompleks va tizimli yondashuvni nazarda tutadi. Strategiya doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar mehnat migrantlarining huquqiy, ijtimoiy va iqtisodiy himoyasini kuchaytirishga, ularning insoniy qadr-qimmatini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Bu esa O'zbekistonning insonparvar va ijtimoiy yo'naltirilgan davlat sifatidagi rivojlanish yo'lini yanada mustahkamlaydi.

Inson qadri va migrantlar huquqiy madaniyatining o'zaro bog'liqligi

Inson qadri – bu shaxsning tug'ma va ajralmas huquqlari, erkinliklari hamda jamiyatdagi hurmati va e'tirofini ifodalovchi fundamental ijtimoiy-huquqiy tushunchadir. Zamonaviy demokratik jamiyatlarda inson qadri oliy ijtimoiy qadriyat sifatida tan olinib, davlat siyosatining markaziy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Inson qadrining ta'minlanishi shaxsning millati, fuqaroligi, ijtimoiy kelib chiqishi yoki migratsion maqomidan qat'i nazar, barcha uchun teng huquq va imkoniyatlar yaratishni nazarda tutadi.

Inson qadri va migrantlar huquqiy madaniyatining o'zaro bog'liqligi

Inson qadri va migrantlar huquqiy madaniyati o'zaro uzviy bog'liq tushunchalardir. Inson qadrining e'tirof etilishi migrantlarning huquqiy maqomini mustahkamlashga xizmat qiladi, bu esa ularning huquqiy ongini va huquqiy xulq-atvorini yuksaltiradi. Aksincha, migrantlarning huquqiy madaniyati past bo'lgan sharoitda ularning huquqlari ko'pincha buziladi, bu esa inson qadrining poymol etilishiga olib keladi.

Migrantlarning huquqiy madaniyatini oshirish orqali ularning mehnat huquqlari, ijtimoiy himoyasi, ta'lim va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengayadi. Bu jarayon inson qadrini ta'minlashning amaliy ifodasi hisoblanadi. Shu bilan birga, davlat va jamiyat tomonidan inson qadriga asoslangan siyosat olib borilishi migrantlarni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalaydi va ularning ijtimoiy integratsiyasini osonlashtiradi.

Davlat va jamiyatning roli

Migratsiya jarayonlarida migrantlar huquqiy madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda davlat va jamiyatning o'рни hal qiluvchi ahamiyatga ega. Inson qadri tamoyiliga asoslangan taraqqiyot modelida davlat faqat boshqaruvchi institut sifatida emas, balki shaxs huquqlari va erkinliklarini kafolatlovchi, ijtimoiy adolatni ta'minlovchi asosiy subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, migrantlar huquqiy madaniyatini yuksaltirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lishi zarur. Davlatning bu boradagi roli, avvalo, huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish, migrantlar huquqlarini himoya qiluvchi qonun va institutlarni yaratish hamda ularning samarali faoliyatini ta'minlashda namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, huquqiy madaniyatni oshirishga qaratilgan ta'limiy va axborot dasturlarini ishlab chiqish davlatning bevosita mas'uliyatiga kiradi. Bu jarayonda huquqiy ongni yuksaltirish

inson qadrini ta'minlashning muhim sharti sifatida qaraladi. Jamiyat esa migrantlar huquqiy madaniyatini shakllantirishda ijtimoiy muhitni belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari hamda mahalla tizimi migrantlarning huquqiy savodxonligini oshirish, ularni ijtimoiy moslashtirish va huquqiy himoya mexanizmlaridan xabardor qilishda faol ishtirok etadi. Jamiyatdagi bag'rikenglik, insonparvarlik va o'zaro hurmat muhiti migrantlarning huquqiy madaniyati rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Davlat va jamiyatning hamkorligi migrantlar huquqiy madaniyatini yuksaltirishda muhim falsafiy asosga ega. Chunki huquqiy madaniyat faqat majburiy normalar orqali emas, balki ijtimoiy qadriyatlar, axloqiy mezonlar va jamoatchilik ongida shakllanadi. Shu ma'noda, davlat tomonidan yaratilgan huquqiy kafolatlar jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlangandagina inson qadri real mazmun kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson qadri tushunchasi jamiyat rivojining asosiy mezoni sifatida belgilangan bo'lib, bu tamoyil migratsiya jarayonlari va migrantlar huquqiy madaniyatini shakllantirishda muhim falsafiy ahamiyat kasb etadi. Migratsiya jarayonlarining jadallashuvi sharoitida migrantlarning huquqiy himoyasi, huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish insonparvar va adolatli jamiyat barpo etishning ajralmas sharti hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, migrantlar huquqiy madaniyatining rivoji faqatgina huquqiy-me'yoriy asoslar bilan emas, balki davlat va jamiyatning o'zaro hamkorligi, ijtimoiy mas'uliyati hamda ma'naviy-axloqiy qadriyatlar tizimi bilan chambarchas bog'liqdir. Davlat tomonidan yaratilayotgan huquqiy kafolatlar va institutsional mexanizmlar jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlangandagina inson qadri real mazmun va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, migrantlar huquqiy madaniyatini yuksaltirish huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini mustahkamlashga, ijtimoiy barqarorlik va hamjihatlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu jarayon migrantlarning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi, ularning huquq va erkinliklarini to'laqonli ro'yobga chiqarishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Umuman olganda, inson qadri va migrantlar huquqiy madaniyatining uyg'unligi Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining falsafiy negizini tashkil etib, mazkur yo'nalishdagi izchil islohotlar jamiyatda adolat, qonun ustuvorligi va insonparvarlik tamoyillarining mustahkam qaror topishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi.** — Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2023 (yangi tahrir).

3. Mirziyoyev Sh.M. **Inson qadri — davlat siyosatining oliy mezon.** — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
4. Karimov I.A. **Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch.** — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
5. G‘ofurov Z., Jo‘rayev N. **Falsafa.** Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. — Toshkent: Sharq, 2019.
6. Xolbekov A. **Huquqiy madaniyat va fuqarolik jamiyati.** — Toshkent: Yuridik adabiyotlar nashriyoti, 2020.
7. International Organization for Migration (IOM). **World Migration Report.** — Geneva, 2022.
8. United Nations. **International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.** — New York, 1990.
9. Habermas J. **The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights.** — Cambridge: Polity Press, 2010.
10. Sen A. **Development as Freedom.** — Oxford: Oxford University Press, 1999.
11. Rawls J. **A Theory of Justice.** — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971.
12. Castles S., Miller M.J. **The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World.** — London: Palgrave Macmillan, 2014.
13. Abdullayev A.Q. **Mehnat migratsiyasi va ijtimoiy himoya muammolari // Iqtisodiyot va ta’lim jurnali.** — Toshkent, 2021.
14. Human Rights Watch. **World Report.** — New York, 2022.